

Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygısına Yönelik Alan Araştırması: Antalya İli Örneği*

Malike Göncü Akbaş**

Elvan Okutan***

Öz

Bu çalışmanın amacı, 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin meslek seçimine ve aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesidir. Veri toplama aracı olarak kariyer kaygısı ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Antalya ilinde bulunan Anadolu liselerinden, meslek liselerinden ve özel liselerden seçilen 990 öğrenci oluşturmaktadır. Lise öğrencilerinin meslek seçimine ve aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının analizi yapılmıştır ve meslek seçimi kaygısı ile aile etkisi kaygısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulguların analizinde betimsel istatistiksel metotlar, t testi, Anova ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarının okul türüne, cinsiyete, anne-babanın çocuğa karşı olan tutumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının ise anne eğitim durumuna, ailenin aylık gelir düzeyine ve anne-babanın çocuğa karşı olan tutumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Meslek seçimine yönelik kariyer kaygısı ile aile etkisine yönelik kariyer kaygısı arasında pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre 11. ve 12. sınıf lise öğrencilerinin genel kariyer kaygıları ve aile etkisine yönelik kariyer kaygıları düşük, meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Kariyer Kaygısı, Lise Öğrencileri

* Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Elvan Okutan danışmanlığında hazırlanan "Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygısı Üzerine Bir Araştırma: Antalya İli Örneği" başlıklı, Malike Göncü Akbaş'a ait yüksek lisans tezinden (2019) birebir yararlanılarak oluşturulmuştur.

** Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, malikegoncu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2046-9802,

*** Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, S.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, elvany@sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0002-9082-8850,

Abstract

The aim of this study is to examine the career anxiety felt by 11th and 12th grade students regarding their choice of profession and family influence in terms of several socio-demographic variables. The career anxiety scale and personal information form were used to collect data. The sample of the study consists of 990 students selected from Anatolian high schools, vocational high schools, and private high schools in Antalya. We conducted an analysis to determine whether students' career anxiety was related to family influence and their choice of profession varied according to the demographic variables and examined the relationship between students' concern concerning their choice of profession and anxiety caused by family influence. Descriptive statistical methods, a t-test, an Anova, and a correlation analysis were used to analyze the findings. According to the findings of the study, students' career concerns concerning their choice of profession differed significantly by school type, gender, and parental attitude. It was also observed that students' career concerns pertaining to family influence differed significantly depending on the education level of one's mother, family income, and parents' attitude toward their child. There was a positive relationship between career anxiety related to career choice and career anxiety related to family influence. According to the findings, 11th and 12th grade high school students' general career anxiety and career anxiety related to family influence were low whereas their career anxiety regarding their choice of profession were moderate.

Keywords: Career, Career Anxiety, High School Student

Giriş

Çalışma hayatında sıkça karşımıza çıkan kariyer kavramı genel olarak çalışılan işteki ilerleme ve gelişmeleri kapsamaktadır. Bu ilerleme ve gelişmelerin bir süreç şeklinde devam edebilmesi iyi bir kariyer planına bağlıdır. Bireysel olarak yapılan kariyer planının ilk basamağının ise lise yıllarına dayandığı düşünülmektedir. Lise döneminde yapılan üniversite tercihleri bireyin mesleğine yönelmesinde ve kariyerine doğru bir adım atmasında önemli bir rol oynar. Bu önemli süreçte ise bireyin, kariyer yapmak isteyeceği mesleğe yönelirken aile etkisi ile ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek seçimi yapmak arasında sıkışıp kalması ve birtakım kaygılar yaşaması olasıdır. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada lise öğrencilerinin meslek seçimine ve aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede çalışmada ilk olarak konuyla ilgili literatür taraması yapılarak kariyer ve kaygı kavramlarına değinilmiş, sonrasında ise konuyla ilgili olarak yapılan araştırma sonuçları açıklanmıştır.

Kariyer Kavramı

Kariyer en genel anlamıyla çalışma yaşamı boyunca yapılan işleri, bu işlerdeki ilerlemeleri kapsayan ve elde edilen tüm pozisyonları ifade eden bir kavramdır. Yarnall (2008, s. 2) kariyeri, hem yaşam hem de iş hayatını şekillendiren, iş deneyimlerini kapsayan, örgüt sınırları içinde yukarıya, aşağıya ve yanlara doğru ilerlemelerden oluşan bir kavram olarak tanımlarken; Sabuncuoğlu (2011, s. 168)'na göre kariyer, meslekte ilerleme, yükselme ve tercih edilen bir meslek sahibi olmaktır.

İnsan hayatının büyük bir kısmı iş yaşamında geçmektedir. Bu açıdan bakıldığında kariyer insan hayatında geniş bir yer kaplamaktadır. Çalışan bireylerin hayatlarıyla ilgili plan yapabilmeleri için mesleklerindeki kariyer fırsatlarını bilmeleri gereklidir. Bu bilgi bireye ilerlemesi veya geri adım atması gereken durumları planlamasına yardımcı olur (Barutçugil, 2004, s. 319).

Kariyer gelişimi/seçimi çok yönlü bir süreçtir. Kariyer gelişimi konusunun önemli araştırmacılarından olan Super'a göre kariyer gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Ünsal, 2014: 308). Holland'ın mesleki tercih kuramına göre kendi tiplerinde (bu kuram 6 temel tipe dayanır; gerçekçi tip, araştırmacı tip, sosyal tip, gelenekçi tip, girişimci tip, sanatçı tip) meslek seçen bireyler yaptıkları işlerde mutlu ve başarılı olurlar (Ünsal, 2014: 186). Alfred Adler ise kariyer seçiminde aile bütünlüğü, doğum sırası, yaşam tarzı, ilk çocukluk anıları ve sosyal ilginin etkili olduğunun önemini belirtmiştir (Aytaç ve Keser, 2017: 70-71). Yaşamın ilk yıllarında geçirilen yaşamsal deneyimler ve ilgi, yetenek gibi faktörler arasındaki ilişkinin kariyer seçiminde etkili olduğunu öne süren kuram ise Roe'nin gereksinim kuramıdır (Kuzgun, 2014: 139).

Kariyer gelişiminin açıklanmasında kariyer evreleri önemlidir. Kariyer gelişimini yaşam boyu gelişim olarak ifade eden Super, kariyer evrelerini keşif, kurulma, kariyer ortası, kariyer sonu ve azalma (emeklilik) olarak beş grupta incelemiştir. 14-24 yaş aralığını kapsayan keşif dönemi, kişinin okul eğitiminin sona erip çalışma döneminin başlamasına kadar geçen süreyi kapsar. Keşif dönemi, kişinin kendini ispatlama, alternatifleri değerlendirme ve kişisel gözlemleri sonucu meslek seçmeye çalıştığı dönemdir (Aytaç ve Keser, 2017: 32). Bir sonraki evre olan kurulma evresi, 25-45 yaş arası dönemi kapsar. Bu evrede birey, bir meslekte kalıp, kendini o meslekte geliştirmeye devam eder (Ünsal, 2014: 339). Bir kişinin işinde en verimli olduğu evre kariyer ortasıdır. Bu dönemde çalışanların meslek bilgileri ile mesleki tecrübeleri fazladır. Kariyer ortasındaki bir çalışan, şirkete gelen yeni personeller için eğitici görevi alabilir. Bu dönemde çalışandan şirket politikalarını geliştirmeleri beklenebilir. (Noe, 2009: 409). Bir bireyin kariyerinin en uzun dönemi kariyer sonu evresidir. Bu aşamada kişi kariyer hayatının sonuna gelmiştir. Bu dönemde kişiler tecrübelerinden yola çıkarak edindikleri bilgileri başkalarına öğretmeye çalışırlar. Bu dönem kişilerin kariyerlerinin sonuna geldiklerini düşünerek işten ayrılmaya hazırlandıkları dönemdir (Aytaç, 2005: 72). Son evre olan azalma (emeklilik) dönemi bireylerin sorumluluklarının, güçlerinin ve kariyerlerinin azalmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönem aslında kişinin emekli olması yani kariyerinin son bulmasıdır (Çelik, 2016: 142).

Birey kariyer planı yapmaya kendini tanıyarak başlamalıdır. Bireysel kariyer planlamanın önemi de bu noktaya dayanmaktadır. Bireysel kariyer planlama, bireyin ilgi ve yeteneklerinin farkına varmasını, kariyer amaçlarını belirlemesini, kariyer fırsatlarını araştırıp öğrenmesini ve belirlediği hedefler doğrultusunda ilerlemesini sağlayacak araçları belirleyip elverişli yollardan ilerlemesini sağlayan bir süreçtir (Bingöl, 2006, s. 286). Bu süreç bireyin lise yıllarına dayanmaktadır. Lise yılları bireylerin bir taraftan kendilerini tanımaya, ilgi ve yeteneklerini keşfetmeye çalıştıkları diğer taraftan ise mesleklerle ve kariyer olanaklarıyla ilgili bilgi alışverişinde buldukları yıllardır. Bu dönemde kendi keşiflerinin yanı sıra aileden ve çevreden gelen yönlendirmeler, bazen baskılar sürecin daha da zorlaşmasına ve bireyin karar vermede zorluk çekmesine ve kaygı yaşamasına neden olabilmektedir.

Kaygı Kavramı

Kaygı kavramı Freud tarafından ilk defa kullanılarak egonun bir işlevi olarak tanımlanmış ve psikoloji literatürüne girmiştir (Manav, 2011, s. 202). Ruhbilim terimleri sözlüğünde Mithat Enç (1980, s. 106) tarafından “güçlü bir istek veya dürtünün hedefine ulaşamayacakmış gibi görüldüğü hallerde ortaya çıkan tedirgin edici bir duygu” olarak tanımlanan kaygıyı Beck (1991, s. 370), bireyin tehdit algısına yönelik düşünceler şeklinde tanımlamıştır. Durumluk kaygı, kişinin içinde yaşadığı durumu tehdit edici olarak algılaması olarak tanımlanırken sürekli kaygı, durumluk kaygıya göre süreklilik gösterir ve sürekli kaygının düzeyini kişilik yapısının kaygıya yatkın olması etkiler (Köknel, 1998, s. 143).

Birey kaygılıyken bir şeyden korkuyormuş gibi hisseder, iç sıkıntısı yaşar ve oldukça rahatsızdır (Dağ, 1999, s. 167). Baş ağrısı, baş dönmesi, bulantı, çarpıntı, ağız kuruluğu, terleme, güçsüzlük, uykusuzluk kaygılı bir kişide görülebilen belirtilerdendir. Kaygılı bireyler bahsedilen bedensel belirtilerin yanı sıra gerginlik, endişe, korku, güvensizlik, tedirginlik, panik, şaşkınlık gibi ruhsal belirtiler de yaşayabilmektedirler (Kaya ve Varol, 2004, s. 33).

Cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum, anne-baba eğitim durumu, anne-baba tutumları gibi etmenler kaygıyı etkilemektedir. Her yaş dönemi bireyde o yaşın getirdiği değişimleri bağlı olarak ayrı kaygılara neden olmaktadır. Kaygının en çok yaşandığı yıllar doğumdan sonraki ilk iki yıl ile ergenlik yıllarıdır (Alisanoğlu ve Ulutaş, 2000, s.15). Cinsiyetin kaygı düzeyine etkilerine bakıldığında araştırmalar kızların erkeklere göre daha kaygılı olduklarını göstermektedir (Bozak, 1982, s. 25; Huberty, 2009, s. 35; Yılmaz ve diğ., 2014, s. 20). Bir çocuğun kişilik gelişiminde ailenin rolü büyüktür. Kişilik gelişimi yolculuğunda ailenin yanlış tutumları, doğal gelişim sürecini engelleyici davranışlar kaygıya neden olabilmektedir (Gençtan, 1997, s. 180). Yapılan çalışmalarda anne-baba eğitim düzeyinin çocuğun kaygı düzeyini etkilediği, ailenin eğitim düzeyi arttıkça çocuğun kaygı düzeyinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır (Demiriz ve Ulutaş, 2003, s. 4; Sekmenli, 2000, s. 119). Sosyo-ekonomik durumla kaygı düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında sosyo-ekonomik düzey arttıkça kaygının düştüğü görülmüştür (Gürsoy, 2006, s. 187; Kaya ve Varol, 2004, s. 55).

Kariyer Kaygısı

Kariyer kaygısı, meslek kararı verme sürecinde yaşanan zorluklar ile kariyer kararsızlıklarının bir uzantısı şeklinde tanımlanabilir. Meslekler ve kariyer gelişim sürecindeki bilgi eksiklikleri kariyer kaygısına neden olabilmektedir (Pisarik vd., 2017, s. 347; Vignoli, 2015, s. 183).

Bir bireyin kariyer süreci düşünüldüğünde uzun bir süreç aklı gelmektedir. Kariyer sürecinin her ne kadar meslek seçimiyle birlikte başladığı düşünülse de daha çocuk yaşta duyulmaya başlanan “büyüyünce ne olacaksın?” soruları aslında kariyer gelişim sürecinin çok erken yaşlarda başladığını göstermektedir. Somut olarak ise kariyere ilk adım lise yıllarında bir mesleğe yönelmeyle, üniversite tercihlerine karar verme süreciyle başlamaktadır. Bu süreç sınav kaygısının yanında yönelecekleri mesleğin seçim kararsızlığını ve kaygısını yaşadıkları bir döneme denk gelmektedir. Liseden sonra üniversiteye yerleşen bireyler ise zaman geçtikçe mezuniyet sonrası iş bulma ve kariyer yolunu çizme konusunda gelecek kaygıları yaşamaya başlamaktadırlar. Bu düşünceden hareketle kariyer kaygısının lise yıllarında başlayıp üniversite döneminde ve hatta üniversiteyi bitirdikten sonra da devam eden bir kaygı olduğu söylenebilir.

Literatüre bakıldığında ise lise dönemindeki bireylerin kariyer kaygısıyla ilgili olarak yaşadıkları kaygılar genel olarak kariyer kararsızlığı, sınav kaygısı, gelecek kaygısı ile ilişkilendirilmektedir (Ayyıldız, 2015, s. 182; Campagna ve Curtis, 2007, s. 94; Karakaş, 2013, s. 145; Peng, 2005, s. 300; Vignoli, 2015, s. 187).

Türkiye’deki çalışmalara bakıldığında lise öğrencilerinin kariyer kaygısını ölçen çalışmaların oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili olarak kariyer kaygısı ölçeği 2016 yılında Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz (2016) tarafından geliştirilmiştir. Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği bazı çalışmalar da (Nalbantoğlu Yılmaz ve Çetin Gündüz, 2018; Nalbantoğlu Yılmaz ve Çetin Gündüz, 2018a) literatüre önemli katkıda bulunmuştur.

Lise dönemindeki öğrencilerin kariyer gelişim süreçleri dikkate alındığında kariyer kaygısı yaşayıp yaşamadıklarının önemli olduğu düşünülerek bu çalışmada, Antalya ilinde bulunan Anadolu lisesi, meslek lisesi ve özel liselerin 11. ve 12. sınıflarında eğitime devam etmekte olan öğrencilerin meslek seçimine ve aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeyleri ile bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmanın da literatürdeki eksikliği gidermesi açısından bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu temel amaç çerçevesinde, araştırma soruları aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

- i. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- ii. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları okul türüne (Anadolu lisesi, meslek lisesi, özel lise) göre farklılaşmakta mıdır?
- iii. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları annenin öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

- iv. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları babanın öğrenim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- v. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ailenin aylık gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- vi. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları anne-babanın çocuğuna karşı olan tutumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- vii. Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- viii. Lise öğrencilerin meslek seçimi kaygısı ile aile etkisi kaygısı arasında bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Antalya ilinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 11. ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Antalya ilinde bulunan 990 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem için seçilen okulların başarı kriteri liseye giriş puanı ve üniversiteye yerleştirilen öğrenci sayılarına bakılarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda akademik başarıları yüksek Anadolu liselerinden, akademik başarıları düşük meslek liselerinden ve özel liselerden tesadüfi örnekleme seçimine göre örneklem seçimi yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak sosyo-demografik bilgi formu ve kariyer kaygısı ölçeği (Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz, 2016)¹ kullanılmıştır. Kullanılan ölçek 14 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin ilk 5 maddesi aile etkisine yönelik kariyer kaygısını, sonraki 9 maddesi meslek seçimine yönelik kariyer kaygısını ölçmektedir. Kariyer kaygısı ölçeği, “hiç katılmıyorum (1)”, “katılmıyorum (2)”, “kararsızım (3)”, “katılıyorum (4)”, “tamamen katılıyorum (5)” şeklinde derecelendirilen 5’li likert tipi bir ölçektir ve ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puan o boyuta ait kaygının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geliştirilme sürecinde ölçek güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ile incelenmiştir. Ölçeğin aile etkisine yönelik kaygılarına ait güvenilirliği .742, meslek seçimine yönelik kaygılarına ait güvenilirliği ise .797 çıkmıştır. Yine bu süreçte geçerlik çalışması için madde-toplam korelasyonu hesaplanmıştır ve %27’lik alt ve üst grup madde ortalamaları arasındaki fark t testi ile incelenerek anlamlı bulunmuştur ($p < .001$). Sonuç olarak ölçekte yer alan maddelerin kariyer kaygısını ölçmeye yönelik olduğu belirlenmiştir (Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz, 2016: 1017).

Bu araştırmanın ölçek güvenilirlik sonuçlarında ise, ölçeğin aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .901, meslek seçimine yönelik kariyer

1 Kariyer kaygısı ölçeğini çalışmamda kullanmam için benimle paylaşan Hicran Çetin Gündüz ve Funda Nalbantoğlu Yılmaz’a teşekkürlerimi sunuyorum.

kayıplarının güvenilirlik katsayısı .924 bulunmuştur. Yapılan analiz sonuçları araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik seviyesinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Cronbach's Alpha>0,70).

Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Veriler

Araştırmaya katılan öğrencilerin %49,8'i kız, %50,2'si erkektir. Öğrencilerin %30,3'ü Anadolu lisesinde, %34,6'sı meslek lisesinde ve %35,1'i özel lisede eğitim görmektedir. Öğrencilerin anne-baba eğitim düzeyi incelendiğinde annesi ilkokul mezunu olanların oranının %19,1, annesi ortaokul mezunu olanların oranının %13,6, annesi lise mezunu olanların oranının %27,9, annesi üniversite mezunu olanların oranının %33,5, annesi yüksek lisans veya üzeri mezunu olanların oranının ise %5,9 olduğu, babası ilkokul mezunu olanların oranının %12,8, babası ortaokul mezunu olanların oranının %16,1, babası lise mezunu olanların oranının %24,2, babası üniversite mezunu olanların oranının %38,7, babası yüksek lisans mezunu olanların oranı %4,9 ve babası doktora mezunu olanların oranının %3,3 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin aylık gelir düzeyi değerlendirildiğinde %10'unun 1500 TL ve altı, %27,3'ünün 1501-3000 TL, %19,8'inin 3001-4500 TL ve %42,9'unun 4501 TL ve üzeri aylık gelire sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %21,4'ünün ailesi otoriter, %72,5'inin ailesi demokratik tutum sergilerken %6,1'inin ailesi ilgisiz tutum sergilemektedir. Öğrencilerin kardeş sayısı dağılımı ise tek çocuk olanlar %16,6, 2 kardeşe sahip olanlar %58,7, 3 kardeşe sahip olanlar %51,1, 4 kardeşe sahip olanlar %5,6, 5 ve üzeri kardeşe sahip olanlar %4,1 şeklindedir.

Bulgular

Katılımcıların Kariyer Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 1. Kariyer Kaygısı Verilerinin Dağılımına İlişkin Normal Dağılım Analizi Sonuçları

Ölçek/ Boyutlar	Statistic	df	p	$\bar{X}$	Median	Skewness	Kurtosis
Aile Etkisi	0.187	990	0.000	1.781	1.600	1.381	1.798
Meslek Seçimi	0.059	990	0.000	2.843	2.778	0.083	-0.891
Genel Kariyer Kaygısı	0.049	990	0.000	2.464	2.429	0.275	-0.377

Verilerin kariyer kaygısı için hangi dağılımdan geldiğini belirlemek için; aritmetik ortalama, medyan, çarpıklık ve basıklık katsayıları tablo 1'de incelenmiştir. Bu doğrultuda aritmetik ortalama ve medyanın eşit ya da yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 2 sınırları içinde olduğundan verilerin dağılımının normal dağılımdan geldiğini göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Duygusal Düzeylerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Maddeler/Ölçek	n	$\bar{X}$	s.s
s1.Ailemin mesleki planlarımı anlamayacağı konusunda endişe duyuyorum.	990	1.97	1.13
s2.Ailemin meslek seçimiyle ilgili kararlarımı onaylamayacağı düşüncesi beni huzursuz ediyor.	990	1.78	1.05
s3.Seçmek istediğim mesleğe ailemin engel olacağından endişeleniyorum.	990	1.61	0.91
s4.Mesleki hayallerimle ilgili kendimi aileme yeterince anlatamamaktan kaygılanıyorum.	990	1.61	0.91
s5.Üniversitede eğitim almak istediğim alanı aileme söyleme fikri içimde sıkıntıya yol açıyor.	990	1.60	0.92
Aile Etkisi	990	1.78	0.88
s6.Meslek seçimi yapma düşüncesi çok fazla gerilmeme neden oluyor.	990	2.81	1.41
s7.Mesleki geleceğimi düşündüğümde huzursuzlanıyorum.	990	2.80	1.37
s8.Mesleki ideallerime ulaşma sürecinde önüme çıkabilecek engelleri düşününce içim sıkılıyor.	990	2.97	1.39
s9.Seçeceğim meslekte hayal kırıklığına uğrama düşüncesi beni rahatsız ediyor.	990	2.94	1.41
s10.Mesleki hayallerime ulaşmada ders başarısı açısından kendimi yetersiz hissediyorum.	990	2.89	1.33
s11.Meslek seçiminde göz önünde bulundurmam gereken çok fazla etken olduğu düşüncesi beni tedirgin ediyor.	990	2.88	1.36
s12.Seçeceğim meslekte mutlu olup olamayacağımı düşündüğümde kendimi gergin hissediyorum.	990	2.72	1.39
s13.Seçeceğim mesleğin bana uygun olup olmayacağı düşüncesi beni tedirgin ediyor.	990	2.68	1.41
s14.Gelecekte istediğim mesleği yapamayacağımdan kaygılanıyorum.	990	2.89	1.44
Meslek Seçimi	990	2.84	1.10
Genel Kariyer Kaygısı	990	2.46	0.89

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin kariyer kaygılarının genel düzeylerinin düşük seviyede olduğu ($\bar{X}=2.46$), aile etkisi alt boyutu düzeyinin düşük seviyede ($\bar{X}=1.78$) ve mesleki seçimi alt boyutu düzeylerinin orta seviyede olduğu ($\bar{X}=2.84$) görülmektedir.

Cinsiyet Düzeyine İlişkin Bulgular

“Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Cinsiyet Düzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ölçek/Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s.s	t	df	P
Aile Etkisi	Kadın	493	1.77	0.88	-0.24	988	0.809
	Erkek	497	1.79	0.88			
Meslek Seçimi	Kadın	493	3.06	1.06	6.39	988	0.000**
	Erkek	497	2.63	1.08			
Genel Kariyer Kaygısı	Kadın	493	2.60	0.86	4.96	988	0.000**
	Erkek	497	2.33	0.89			

**p<0.01

Tablo 3’e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer kaygısı düzeylerinden aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılığının anlamlı olmadığı ($p>0.05$), meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin ise cinsiyetlerine göre farklılığının anlamlı olduğu belirlenmiştir ($t=6,39$; $p=0,000$; $p<0.01$). Cinsiyeti kadın ($\bar{X}=3.06$) olan öğrencilerin meslek seçimi alt boyutundaki kariyer kaygılarının cinsiyeti erkek ($\bar{X}=2.63$) olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablodaki verilere göre öğrencilerin genel kariyer kaygılarında cinsiyete göre anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir ($t=4,960$; $p=0,000$; $p<0.01$). Cinsiyeti kadın ($\bar{X}=2.60$) olan öğrencilerin genel kariyer kaygı düzeyleri cinsiyeti erkek ($\bar{X}=2.33$) olan öğrencilere göre daha yüksektir.

Okul Türü Düzeyine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt sorusu kapsamında “Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları okul türüne (Anadolu lisesi, meslek lisesi, özel lise) göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek için tek yönlü Anova testi uygulanmıştır ve sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Okul Türü Düzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Alt Boyut/ Ölçek	Okul Türü	n	$\bar{X}$	s.s	Gruplar	K.T.	sd	K.O.	F	p	Scheffe
Aile Etkisi	Anadolu Lisesi	300	1.81	0.90	G.A	3,55	2	1.77	2.31	0.100	
	Meslek Lisesi	343	1.84	0.86	G.İ	757.25	987	0.77			
	Özel Lise	347	1.70	0.87	T.	760.80	989				
Meslek Seçimi	Anadolu Lisesi	300	3.08	1.07	G.A	24.91	2	12.46	10.57	0.000*	1-2
	Meslek Lisesi	343	2.71	1.06	G.İ	1162.57	987	1.18			3-2
	Özel Lise	347	2.77	1.13	T.	1187.48	989				
Genel Kariyer Kaygısı	Anadolu Lisesi	300	2.63	0.86	G.A	11.55	2	5.78	7.46	0.001*	1-2
	Meslek Lisesi	343	2.40	0.86	G.İ	763.82	987	0.77			
	Özel Lise	347	2.39	0.91	T.	775.38	989				
*p<0.01											

Sonuçlar katılımcıların aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin okul türü gruplarına göre farklılığının anlamlı olmadığını gösterirken ($p>0.05$), meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin okul türü gruplarına göre farklılığının anlamlı olduğunu ($F_{(2,989)} = 10.57$; $p=0.000$; $p<0.01$) göstermiştir. Yapılan Scheffe testine göre meslek lisesinde okuyanların ($\bar{X} = 2.71$) meslek seçimine yönelik kariyer kaygısı düzeyleri Anadolu lisesi ($\bar{X} = 3.08$) ve özel lisede ($\bar{X} = 2.77$) okuyanlara göre daha düşük seviyededir. Genel kariyer kaygısı düzeylerinin ise okul türü gruplarına göre farklılığı anlamlı değildir ($F_{(2,989)} = 7.46$; $p=0.001$; $p<0.01$)

Anne-Baba Eğitim Durumu Düzeyine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt sorusu olan “Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları anne eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek için tek yönlü Anova testi uygulanmıştır. Bu testin sonucu aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5. Anne Eğitim Durumu Düzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ölçek	Anne Eğitim	n	$\bar{X}$	s.s	Gruplar	K.T.	sd	K.O.	F	p	Scheffe
Aile Etkisi	İlkokul	189	1.96	0.89	G.A	9.32	4	2.33	3.05	0.016*	1-4
	Ortaokul	135	1.75	0.85	G.İ	751.48	985	0.76			
	Lise	276	1.78	0.94	T.	760.80	989				
	Üniversite	332	1.69	0.80							
	Yüksek lisans veya Üzeri	58	1.80	0.94							
Meslek Seçimi	İlkokul	189	2.93	1.00	G.A	10.33	4	2.58	2.16	0.072	
	Ortaokul	135	2.61	1.11	G.İ	1177.15	985	1.20			
	Lise	276	2.90	1.13	T.	1187.48	989				
	Üniversite	332	2.83	1.11							
	Yüksek lisans veya Üzeri	58	2.92	1.07							
Genel Kariyer Kaygısı	İlkokul	189	2.59	0.85	G.A	7.65	4	1.91	2.45	0.044*	1-4
	Ortaokul	135	2.30	0.88	G.İ	767.72	985	0.78			
	Lise	276	2.50	0.92	T.	775.38	989				
	Üniversite	332	2.42	0.87							
	Yüksek lisans veya Üzeri	58	2.52	0.91							
*p<0.05											

Araştırmaya katılan öğrencilerin meslek seçimi düzeylerinin anne eğitim durumu gruplarına göre farklılığının anlamlı olmadığı belirlenirken ($p>0.05$), aile etkisine yönelik kariyer kaygısı düzeylerinin anne eğitim durumu gruplarına göre farklılığının anlamlı olduğu ($F_{(4,985)} = 3.05$; $p=0.016$; $p<0.05$) bulunmuştur. Anlamlı farklılığın hangi gruplar içerisinde olduğunu belirlemek için Scheffe analizi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre anne eğitim durumu üniversite olanların ($\bar{X} = 1.69$) aile etkisine yönelik kariyer kaygısı düzeylerinin anne eğitim durumu ilkokul ($\bar{X} = 1.96$) olanlara göre daha düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. Tablo 4’de genel kariyer kaygısı düzeylerinin anne eğitim gruplarına göre farklılığının anlamlı olduğu ($F_{(4,985)} = 2.45$; $p=0.044$ $p<0.05$) görülmektedir. Anne eğitim durumu üniversite olanların ($\bar{X} = 2.42$) genel kariyer kaygısı düzeyleri anne eğitim durumu ilkokul ($\bar{X} = 2.59$) olanlara göre daha düşük seviyededir.

Araştırmanın bir diğer alt sorusu olan “Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek için tek yönlü Anova testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Baba Eğitim Durumu Düzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ölçek	Baba Eğitim	n	$\bar{X}$	s.s	Gruplar	K.T.	sd	K.O.	F	p
Aile Etkisi	İlkokul	124	1.92	0.92	G.A	5.21	5	1.04	1.36	0.237
	Ortaokul	156	1.84	0.83	G.İ	736.32	961	0.77		
	Lise	234	1.75	0.91	T.	741.53	966			
	Üniversite	374	1.72	0.85						
	Yüksek lisans	47	1.88	0.87						
	Doktora	32	1.77	0.93						
Meslek Seçimi	İlkokul	124	2.83	1.06	G.A	3.94	5	0.79	0.65	0.657
	Ortaokul	156	2.79	1.08	G.İ	1154.26	961	1.20		
	Lise	234	2.78	1.10	T.	1158.20	966			
	Üniversite	374	2.91	1.12						
	Yüksek lisans	47	2.98	1.18						
	Doktora	32	1.77	0.93						

Genel Kariyer Kaygısı	İlkokul	124	2.51	0.89	G.A	1.72	5	0.34	0.43	0.822
	Ortaokul	156	2.45	0.85	G.İ	755.30	961	0.79		
	Lise	234	2.41	0.91	T.	757.02	966			
	Üniversite	374	2.48	0.89						
	Yüksek lisans	47	2.58	0.94						
	Doktora	32	2.42	0.82						

Tablo 6'ya bakıldığında katılımcıların genel kariyer kaygısı, aile etkisine ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygısı düzeylerinin baba eğitim durumu gruplarına göre farklılığının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) görülmektedir.

Ailenin Aylık Gelir Durumu Düzeyine İlişkin Bulgular

Beşinci alt soru olan “Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları ailenin aylık gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun yanıtını bulabilmek için tek yönlü Anova testi uygulanmıştır ve yapılan Anova testi sonucu Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Ailenin Aylık Gelir Durumu Düzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ölçek	Ailenin Aylık Gelir Durumu	n	$\bar{X}$	s.s	Gruplar	K.T.	sd	K.O.	F	p	Scheffe
Aile Etkisi	1500tl ve altı	99	2.08	1.07	G.A	12.71	3	4.24	5.58	0.001**	1-4
	1501-3000 TL	270	1.78	0.82	G.İ	748.09	986	0.76			
	3001-4500 TL	196	1.81	0.87	T.	760.80	989				
	4501+	425	1.69	0.85							
Meslek Seçimi	1500tl ve altı	99	2.95	1.16	G.A	1.60	3	0.53			
	1501-3000 TL	270	2.83	1.07	G.İ	1185.89	986	1.20	0.44	0.723	
	3001-4500 TL	196	2.87	1.06	T.	1187.48	989				
	4501+	425	2.82	1.11							

Genel Kariyer Kaygısı	1500tl ve altı	99	2.64	0.99	G.A	4.29	3	1.43	1.82	0.140	
	1501-3000 TL	270	2.46	0.86	G.İ	771.09	986	0.78			
	3001-4500 TL	196	2.49	0.86	T.	775.38	989				
	4501+	425	2.41	0.89							
**p<0.01											

Sonuçlar katılımcıların genel kariyer kaygısı ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygısı düzeylerinin ailenin aylık gelir durumu gruplarına göre farklılığının anlamlı olmadığını gösterirken ($p>0.05$), aile etkisine yönelik kariyer kaygısı düzeylerinin ailenin aylık gelir durumu gruplarına göre farklılığının anlamlı olduğu ($F_{(3,986)} = 5.58; p=0.001; p<0.01$) görülmüştür. Anlamlı farklılığın hangi gruplar içerisinde olduğunu belirlemek için Scheffe analizi yapılmış olup ailesinin aylık geliri 1500 TL ve altında olanların ($\bar{X} = 2.08$) aile etkisine yönelik kariyer kaygısı düzeylerinin ailesinin aylık geliri 4501 TL veya üzerinde ($\bar{X} = 1.69$) olanlara göre daha yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anne-Babanın Çocuğa Karşı Tutum Düzeyine İlişkin Bulgular

Anne-babanın çocuğa karşı olan tutumunun belirlenebilmesi için öğrencilere “Anne-babanızın size karşı olan tutumu nasıldır?” şeklinde soru yöneltilmiş ve öğrencilerden “otoriter”, “demokratik”, “ilgisiz” seçeneklerinden birinin seçilmesi istenmiştir. Bu doğrultuda “Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları anne babanın çocuğa karşı tutum durumuna göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek için tek yönlü Anova testi uygulanmıştır. Testin sonucu Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Ailenin Çocuğa Karşı Tutum Durumu Düzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ölçek	Ailenin Çocuğa Karşı Tutumu	n	$\bar{X}$	s.s	Gruplar	K.T.	sd	K.O.	F	p	Scheffe
Aile Etkisi	Otoriter	212	1.99	0.90	G.A	212	1.99	0.90	23.69	0.000**	2-3
	Demokratik	718	1.67	0.81	G.İ	718	1.67	0.81			
	İlgisiz	60	2.32	1.24	T.	60	2.32	1.24			

Meslek Seçimi	Otoriter	212	2.90	1.08	G.A	10.63	2	5.31	4.45	0.012*	2-3
	Demokratik	718	2.79	1.09	G.İ	1176.85	987	1.19			
	İlgisiz	60	3.21	1.18	T.	1187.48	989				
Genel Kariyer Kaygısı	Otoriter	212	2.58	0.88	G.A	17.22	2	8.61	11.20	0.000**	2-3
	Demokratik	718	2.39	0.86	G.İ	758.16	987	0.77			
	İlgisiz	60	2.89	1.04	T.	775.38	989				
**p<0.01, *p<0.05											

Tablo 8'deki sonuçlara göre katılımcıların aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin ailenin çocuğa karşı tutum düzeyleri gruplarına göre farklılığı anlamlıdır ($F_{(2,989)} = 23.69$; $p=0.000$; $p<0.01$). Ailesinin tutumu demokratik olanların ($\bar{X} = 1.67$) aile etkisi kariyer kaygısı düzeyleri ailesinin tutumu ilgisiz ($\bar{X} = 2.32$) olanlara göre daha düşük seviyededir. Öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin ailenin çocuğa karşı tutum düzeyleri gruplarına göre farklılığı da anlamlıdır ($F_{(2,989)} = 4.45$; $p=0.012$; $p<0.05$). Ailesinin tutumu demokratik olanların ($\bar{X} = 2.79$) meslek seçimi kariyer kaygısı düzeyleri ailesinin tutumu ilgisiz ($\bar{X} = 3.21$) olanlara göre daha düşük seviyededir. Öğrencilerin genel kariyer kaygı düzeylerinin de ailenin çocuğa karşı tutum düzeyleri gruplarına göre farklılığının anlamlı olduğu ($F_{(2,989)} = 11.20$; $p=0.000$; $p<0.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Ailesinin tutumu demokratik olanların ($\bar{X} = 2.39$) genel kariyer kaygı düzeylerinin ailesinin tutumu ilgisiz ($\bar{X} = 2.89$) olanlara göre daha düşük seviyede olduğu görülmüştür.

Kardeş Sayısı Düzeyine İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt sorusu kapsamında "Lise öğrencilerinin kariyer kaygıları kardeş sayısı durumuna göre farklılaşmakta mıdır?" sorusuna yanıt bulabilmek için tek yönlü Anova testi uygulanmıştır. Yapılan Anova testi sonucu Tablo 9'da ayrıntılarıyla sunulmuştur.

Tablo 9. Kardeş Sayısı Düzeyine Göre Kariyer Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Ölçek	Kardeş Sayısı	n	$\bar{X}$	s.s	Gruplar	K.T.	sd	K.O.	F	p	Scheffe
Aile Etkisi	Tek Çocuk	164	1.64	0.76	G.A	23.06	4	5.77	7.69	0.000**	1-5
	2	581	1.71	0.83	G.İ	737.73	985	0.75			
	3	149	2.02	0.95	T.	760.80	989				
	4	55	2.02	1.07							
	5 ve Üzeri	41	2.14	1.04							
Meslek Seçimi	Tek Çocuk	164	2.89	1.10	G.A	4.24	4	1.06	0.88	0.474	
	2	581	2.80	1.11	G.İ	1183.24	985	1.20			
	3	149	2.97	1.06	T.	1187.48	989				
	4	55	2.86	1.05		4.24	4	1.06	0.88		
	5 ve Üzeri	41	2.79	1.10							
Genel Kariyer Kaygısı	Tek Çocuk	164	2.44	0.87	G.A	6.82	4	1.71	2.18	0.069	
	2	581	2.41	0.87	G.İ	768.55	985	0.78			
	3	149	2.63	0.89	T.	775.38	989				
	4	55	2.56	0.93							
	5 ve Üzeri	41	2.55	1.02							
**p<0.01											

Tablo 9'a göre öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin kardeş sayısı gruplarına göre farklılığı anlamlıdır ($F_{(4,989)} = 7.69; p=0.000; p<0.01$). Kardeş sayısı 5 ve üzeri olanların ($\bar{X}= 2.14$) aile etkisi kariyer kaygısı düzeylerinin kardeşi olmayan tek çocuklara ($\bar{X}= 1.64$) göre daha yüksek seviyede olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygı ve genel kariyer kaygı düzeyleri kardeş sayısı gruplarına göre farklılığının anlamlı olmadığı ($p>0.05$) belirlenmiştir.

Öğrencilerin Meslek Seçimi Kaygısı İle Aile Etkisi Kaygısı Arasındaki İlişki

Araştırmanın sekizinci alt sorusu kapsamında “Lise öğrencilerinin meslek seçimi kaygıları ile aile etkisi kaygısı arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt bulabilmek için Pearson korelasyon kat sayısı analizine bakılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Meslek Seçimi ile Aile Etkisi Arasındaki İlişki Analizi Sonucu

Ölçek		Aile Etkisi	Meslek Seçimi
Aile Etkisi	r	1	.430**
	p		0.000
Meslek Seçimi	r		1
	p		

Tablo 10'da öğrencilerin meslek seçimi kariyer kaygı düzeyleri ile aile etkisi kariyer kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p=0.000; p<0.01$). Lise öğrencilerinin aile etkisine yönelik kariyer kaygıları ile meslek seçimine yönelik kariyer kaygıları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu ($r=0.430$) görülmektedir. Bu sonuç öğrencilerin aile etkisi kariyer kaygılarında bir artış olduğunda meslek seçimi kariyer kaygı düzeylerinde de artma olacağını göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Lise dönemindeki 11. ve 12. sınıf öğrencilerin meslek seçimine ve aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerini incelemeye yönelik olarak yapılmış olan bu çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer kaygı boyutları değerlendirildiğinde öğrencilerin genel kariyer kaygıları ile aile etkisine yönelik kariyer kaygılarının düşük, meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarının ise orta seviyede olduğu söylenebilir. Bu sonuç, Nalbantoğlu Yılmaz ve Çetin Gündüz'ün (2018a, s. 40) ulaştıkları, 'seçmek istedikleri mesleğe karar veremeyen

öğrencilerin seçeceği mesleğe karar veren öğrencilere göre daha kaygılı oldukları' sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Cinsiyet değişkenine göre kariyer kaygı düzeylerine bakıldığında cinsiyetin aile etkisine yönelik kariyer kaygısında anlamlı farklılık göstermediği fakat meslek seçimine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre kız öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Yine genel kariyer kaygı düzeylerine göre de kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha kaygılıdır. Daniels vd. (2011) ile Akkoç (2009) da yaptıkları çalışmalarında ulaşılmış olduğumuz sonuçla benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Toplumda kadınlara yüklenen bazı toplumsal roller (evlilik, annelik vb.) ve bu rollerden dolayı karşılaştıkları kariyer engelleri düşünüldüğünde erkeklere göre daha fazla kariyer kaygısı yaşamalarının muhtemel gözüktüğü düşünülmektedir.

Araştırma sonucuna göre 11. ve 12. sınıfta eğitim gören öğrencilerin okul türüne göre aile etkisine yönelik kariyer kaygılarında anlamlı farklılık görülmemektedir. Buna karşın öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarına bakıldığında meslek lisesinde okuyanların meslek seçimine yönelik kariyer kaygılarının anadolu lisesi ve özel lisede okuyanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Genel kariyer kaygısı düzeyi değerlendirildiğinde ise meslek lisesi ve özel lisede okuyan öğrencilerin, Anadolu lisesi öğrencilerine göre daha az kaygılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar şu şekilde yorumlanabilir: meslek lisesinde okuyan öğrenciler her ne kadar henüz üniversite tercihlerini yapmamış olsalar da lisede yöneldikleri meslek bölümleri hangi yolda ilerleyeceklerinin ipuçlarını vermektedir. Oysa anadolu lisesi öğrencilerinin hedeflerinde bir meslek fikri olsa da önlerinde geçmeleri gereken bir üniversite sınavı vardır. Bu belirsizlikler ve ayrıca akademik olarak başarılı bir lisede okuyan öğrenciden başarı beklentisinin yüksek olması anadolu lisesi öğrencilerinin daha kaygılı olmasına neden olabilir. Bir başka açıdan bakıldığında meslek lisesinde okuyan öğrencilerin gelecek beklentileri ile Anadolu lisesinde okuyan öğrencilerin gelecek beklentileri arasında bir fark bulunabilir. Bundan dolayı da kariyer kaygıları farklı sonuçlar göstermiş olabilir. Fakat gelecek beklentisi faktörünün etkili olup olmamasının net olarak anlaşılabilmesi için bu konuda ayrı bir çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir. Özel lise öğrencilerinin kariyer kaygılarının düşük seviyede olması ise maddi olarak bir güce sahip olma ve bu gücün vermiş olduğu rahatlıkla bağdaştırılabilir. Nalbantoğlu Yılmaz ve Çetin Gündüz'ün (2018: 1591) yapmış olduğu benzer bir çalışmada ise, elde edilen sonuçlardan farklı olarak mesleki ve teknik lisede okuyan öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeylerinin fen lisesinde okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu, meslek seçimine yönelik kariyer kaygı puanlarının ise okul türüne göre anlamlı farklılık göstermediği sonucunu elde etmişlerdir.

Anne-babanın eğitim düzeyine göre kariyer kaygısı değerlendirildiğinde farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin genel kariyer kaygılarında, aile etkisine ve meslek seçimine

yönelik kariyer kaygılarında babanın eğitim durumuna göre farklılık görülmezken, genel kariyer kaygısı ve aile etkisine yönelik kariyer kaygısı annenin eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Bu durum aile içinde anne rolünün çocukların yetiştirilmesinde babaya göre daha etkin olmasıyla açıklanabilir. Anne eğitim durumu kendi içinde de farklı sonuçlar göstermektedir. Şöyle ki; anne eğitim durumu öğrencilerin meslek seçimine yönelik kariyer kaygısında anlamlı farklılık göstermezken anne eğitim durumu ilkokul olan öğrenciler, anne eğitim durumu üniversite olan öğrencilere göre daha fazla kariyer kaygısı yaşamaktadırlar. Aynı zamanda anne eğitim durumu ilkokul olan öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygısı anne eğitim durumu üniversite olan öğrencilere göre daha yüksektir. Elde edilen bu sonuçtan hareketle eğitim düzeyi düşük olan annenin çocuğu için daha iyi bir gelecek düşlemesi, kendi sahip olmadığı imkânlarla çocuğunun sahip olmasını istemesi, bu nedenle de çocuğuna karşı daha baskıcı davranması öğrencilerin kariyer kaygısı yaşamalarına sebep olabilir sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin genel kariyer kaygı düzeyleri ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeyleri ailenin aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Fakat aile etkisine yönelik kariyer kaygı düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir. Ailesinin aylık geliri 1500 TL ve altında olan öğrenciler, ailesinin aylık geliri 4501 TL ve üzeri olan öğrencilere göre daha fazla aile etkisine yönelik kariyer kaygısı yaşamaktadırlar. Ekonomik düzeyi düşük olan aileler çocuklarından bir an önce iş hayatına atılmalarını bekleyebilirler. Bu durumun elde edilen sonucun en etkili sebeplerinden biri olduğu düşünülmektedir. Ayrıca eğitime devam etme veya iş kurma gibi düşüncelere sahip öğrenciler ekonomik yetersizlikten dolayı ailenin tepkisiyle karşılaşabilirler. Bu tepkinin öğrenciler üzerinde baskıya, belirsizliğe ve dolayısıyla aile etkisinde kaygı yaşamalarına neden olması muhtemel sonuçlardandır. Literatürde de öğrencilerin kaygı düzeyleri ve kariyer kararı verme güçlükleri ile ilgili yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar araştırma sonucumuzla paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2015; Gökçe ve Traş, 2017; Şanlı Kula ve Saraç, 2016;).

Lise öğrencilerinin genel kariyer kaygıları ve meslek seçimine ve aile etkisine yönelik kariyer kaygıları anne-babanın çocuğa karşı tutumuna bağlı olarak değişmektedir. Aile tutumu demokratik yapıya sahip öğrencilerin hem genel kariyer kaygı düzeyleri hem de aile etkisine ve meslek seçimine yönelik kariyer kaygı düzeyleri aile tutumu ilgisiz olan öğrencilere göre düşüktür. Buna göre ilgisiz anne babaya sahip öğrenciler daha çok kariyer kaygısı yaşamaktadırlar. Bu durum yaptığı seçimlerde, arkasında duracak, kendisine destek verecek bir ailenin yoksunluğuyla bağdaştırılabilir. Yapılan çalışma sonuçları da ailesi ilgisiz veya otoriter olan öğrencilerin daha kaygılı olduğunu göstermektedir (Aygün, 2014; Şanlı Kula ve Saraç, 2016; Tüfekçiyasar, 2014).

Öğrencilerin genel kariyer kaygısı düzeyi ile meslek seçimine yönelik kariyer kaygısının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği elde edilen sonuçlarda görülmektedir.

Bununla birlikte kardeş sayısı aile etkisine yönelik kariyer kaygısında etkilidir. Tek çocuk olanlar kardeş sayısı 5 ve üzeri olanlara göre daha az aile etkisine yönelik kariyer kaygısı yaşamaktadır ve kaygı düzeyi tek çocuk olanlardan itibaren 5 ve üzeri kardeşe sahip olanlara (2, 3, 4) doğru giderek artmaktadır.

Lise eğitimine devam eden 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin meslek seçimine yönelik kariyer kaygısı ile aile etkisine yönelik kariyer kaygısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuca göre öğrencilerin aile etkisine yönelik kariyer kaygısında bir artış olduğunda meslek seçimine yönelik kariyer kaygısı da artacaktır.

Bu sonuçlardan hareketle;

- Lise öğrencilerine meslek seçimi konusunda okul rehberlik servisinin desteğinin artırılması, öğrencilere ve ailelere meslek seçimi ve kariyer planları konusunda okul rehberlik servisi tarafından bilgilendirici eğitimler verilmesi öğrencilerin kariyer kaygısı yaşamalarını azaltmada bir çözüm olabilir.
- Öğrencilerin kariyer kaygısı yaşama düzeylerini en aza indirmek için liseye geçmeden önce de öğrencilere tercih edecekleri liselerin kariyerlerini nasıl şekillendirecekleri konusunda bilgilendirici eğitimler verilmelidir. Gidecekleri liseler için doğru yönlendirmeler yapılması meslek seçimi konusunda da öğrencilerin daha doğru kararlar vermesini sağlayabilir.
- Öğretmen ve idarecilere hem kariyer seçimi konusunda hem de kariyer kaygısı konusunda hizmet içi eğitimler verilmeli bu sayede eğitimcilerin de öğrencilere daha doğru yaklaşımları sağlanmalıdır.
- Öğrencilerdeki aileden kaynaklı kaygı düzeylerini en aza indirgeyebilmek için, gerekli kurumlarca aile-çocuk eğitimleri düzenlenmeli, psikologlar veya diğer uzman kişilerce ailelerin bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Araştırma sonuçlarında yaşanan kariyer kaygısının daha çok meslek seçimine yönelik olduğu görülmüştür. Bunun sebebinin daha detaylı araştırılması için nitel bir çalışma yapılması önerilebilir.
- Kariyer kaygısını ölçmek amacıyla yeni ölçme araçlarının ve yöntemlerinin geliştirilmesi önerilebilir.
- Lise öğrencilerinin kariyer kaygısını ölçen, araştırılan sınırlı sayıda çalışma vardır. Bu çalışmaların artırılması önerilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların artması, literatüre katkı sağlaması öğrencilere doğru rehberlik yapılması açısından önem kazanmaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

Career Anxiety in High School Students: A Case Study*

Malike Göncü Akbaş**

Elvan Okutan***

Careers generally include progress and professional development. A good career plan is necessary for the continuation of this progress and professional development as a process. The first step of the individual career plan is made during one's high school years. University preferences during high school play an important role in guiding individuals to an appropriate profession and in starting their career. During this important period, young individuals are often forced to deal with family influence and their own interests and abilities in choosing a line of occupation. This study aims to investigate high school students' career anxiety levels regarding career choice and family effect in terms of several socio-demographic variables.

Career

Career covers the jobs performed during one's professional life, progress made during work life, and positions earned. Yarnall (2008, p. 2) defines careers as a concept that shapes both one's personal and professional life and includes work experiences and upward, downward, and lateral mobility within an organization. According to Sabuncuoğlu (2011, p. 168), career is progress in work life, promotion, and obtaining one's preferred job.

* This study has been produced from the master thesis of the author (Malike Göncü Akbaş) "A Research on Career Anxiety of High School Students: The Case of Antalya Province." (2019)

** Graduate Student of Sakarya University, malikegoncu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2046-9802,

*** Dr., Sakarya University, Faculty of Political Sciences, Department of Labor Economics and Industrial Relations, elvany@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9082-8850,

Since most of human life is spent in professional life, one's career occupies a major place in life. Working people need to know what career opportunities they have in order to plan their lives and take whatever steps may be necessary to achieve their goals (Barutçugil, 2004, p. 319).

Individuals should have come to know themselves before beginning to plan their careers. Individual career planning is important as it is based on knowing oneself. Individual career planning is a process that enables individuals to discover their interests and abilities, determine their career goals, search out and learn about career opportunities, and determine what tools will enable them to proceed in accordance with their goals (Bingöl, 2006, p. 286).

Anxiety

In the literature on psychology, Freud was the first to describe anxiety as a function of the ego (Manav, 2011, p. 202). Mithat Enç (1980, p. 106) described anxiety in the glossary of psychology as "a disruptive emotion that appears when a strong desire or impulse does not seem to reach its goal." On the other hand, Beck (1991, p. 370) defined anxiety as an individual's thoughts against the perceptions of a threat. Whereas state anxiety is defined as perceiving one's current situation as a threat, trait anxiety demonstrates continuity and its intensity is affected by an anxious personality (Köknel, 1998, p. 143).

When individuals are worried, they feel as if they are scared of something and generally uncomfortable (Dağ, 1999, p. 167). Symptoms include headaches, dizziness, nausea, palpitations, dry mouth, sweating, weakness, and insomnia. In addition to the physical symptoms mentioned, anxious individuals may experience psychological symptoms such as tension, anxiety, fear, insecurity, anxiety, panic, and confusion (Kaya and Varol, 2004, p. 33).

Factors such as gender, age, socio-economic status, parental education status, and parental attitudes affect anxiety. Each age group may experience anxiety as a result of the changes brought on by aging. The two periods in which individuals experience anxiety are during the first two years after birth and adolescence (Alisinanoğlu & Ulutaş, 2000, p. 15). When the effects of gender on anxiety are examined, studies show that girls are more anxious than boys (Bozak, 1982, p. 25; Huberty, 2009, p. 35; Yılmaz et al., 2014, p. 20). The role of the family in the development of a child's personality is great. The attitudes and behaviors of families that prevent the natural development process may cause anxiety in children's personality development (Gençtan, 1997, p. 180). Previous studies have concluded that parents' education level affected children's anxiety levels and that children's anxiety decreased as the education level of one's family increased (Demiriz & Ulutaş, 2003, p. 4; Sekmenli, 2000, p. 119). When the relation between socio-economic status and anxiety level is examined, it is seen that as socio-economic level increases, anxiety decreases (Gürsoy, 2006, p. 187; Kaya & Varol, 2004, p. 55).

Career Anxiety

Career anxiety can be defined as the difficulties in making decisions about career choices. Lack of knowledge about occupations and the career development process may cause career anxiety (Pisarik et al., 2017, p. 347; Vignoli, 2015, p. 183).

When the literature is examined, high school students' career anxiety is associated with career indecisiveness, exam anxiety, and anxiety for the future (Ayyıldız, 2015, p. 182; Campagna & Curtis, 2007, p. 94; Karakaş, 2013, p. 145; Peng, 2005, p. 300; Vignoli, 2015, p. 187).

Studies that examine the career concerns of high school students in Turkey are quite few. Developing a career anxiety scale, Çetin Gündüz and Nalbantoğlu Yılmaz (2016) contributed to the literature by conducting studies on high school students' career anxiety levels (Çetin Gündüz & Nalbantoğlu Yılmaz, 2018; Nalbantoğlu Yılmaz & Çetin Gündüz, 2018a).

Given the importance of career anxiety in high school students' career development process, this study aims to determine the relationship between the career anxiety levels of 11th and 12th grade students attending Anatolian, vocational, and private high schools in Antalya, Turkey regarding career choice, family influence, and several socio-demographic variables.

Method

Research Questions and Hypothesis

The following questions were addressed in this study:

- i. Does high school students' career anxiety differ by school type (Anatolian high school, vocational high school, private high school)?
- ii. Does high school students' career anxiety differ by gender?
- iii. Does high school students' career anxiety differ by mother's education level?
- iv. Does high school students' career anxiety differ by father's education level?
- vi. Does high school students' career anxiety differ by monthly family income?
- vi. Does high school students' career anxiety differ by parents' attitude toward their child?
- vii. Does high school students' career anxiety differ by number of siblings?

The hypothesis of the research (H1) is: There is a relationship between 11th and 12th grade high school students' career choice anxiety and anxiety caused by family influence.

Population and Sample of the Research

The study's population consisted of 11th and 12th grade students enrolled in high school in the province of Antalya, Turkey during the 2018-2019 academic year. The study's sample consisted of 990 students in Antalya. Schools were selected based on students' high school entrance score and the number of students they sent to university. Accordingly, the sample was selected randomly from among students attending Anatolian, vocational, and private high schools.

Data Collection Tools and Statistical Analysis of Data

The Socio-Demographic Information Form and Career Anxiety Scale (Çetin Gündüz & Nalbantoğlu Yılmaz, 2016)² were used as data collection tools in the study. The scale used consists of 14 items. The first 5 items of the scale measure career anxiety about family influence and the next 9 items measure career anxiety about career choice. The Career Anxiety Scale is a 5-point Likert-type scale that is rated (1) completely disagree, (2) disagree, (3) undecided, (4) agree, and (5) completely agree. and The high score obtained from the sub-dimensions of the scale shows that the anxiety of that dimension is high.

The reliability of the scale was examined by Cronbach Alpha internal consistency coefficient during the scale's development. The reliability of the scale for family influence was .742 and for choice of profession was .797. Item-total correlation was calculated for the validity study and a t-test revealed the difference between the item averages of the lower and upper 27% of participants was significant ($p < .001$). As a result, we determined that the scale's items were intended to measure career anxiety (Çetin Gündüz & Nalbantoğlu Yılmaz, 2016: 1017).

Regarding the scale's sub-dimensions, the Cronbach's alpha reliability coefficient for family anxiety was .901 and .924 for career anxiety toward their choice of profession. The results of the analysis show that the reliability level of the scales used in the study is high (Cronbach's Alpha > 0.70).

The data obtained from the surveys were analyzed using SPSS 25.0. The statistical significance level of the data was calculated to be 0.05. Descriptive statistical methods, an ANOVA, an independent samples t-test, and a correlation analysis were used to analyze the data.

2 I would like to thank Hicran Çetin Gündüz and Funda Nalbantoğlu Yılmaz for sharing their Career Anxiety Scale with me for using it in my study.

Findings

Of the entire participants, 49.8% were female and 50.2% were male. Regarding school types, 30.3% were enrolled in Anatolian high schools, 34.6% in vocational schools, and 35.1% in private high schools.

Findings Regarding Career Anxiety Levels of the Participants

According to the findings, students' general level of career anxiety ($\bar{X}$ = 2.46) and their level of family influence ($\bar{X}$ = 1.78) were low whereas their level of career choice was moderate ($\bar{X}$ = 2.84).

The results revealed that the difference between family anxiety and career anxiety levels was not significant ($p > 0.05$) whereas the difference in career choice was significant ($t = 6.39$; $p = 0.000$; $p < 0.01$). Female students' level of career anxiety in career choice subdimension ($\bar{X}$ = 3.06) was higher than that of male students ($\bar{X}$ = 2.63). General career anxiety levels were found to be significant between genders ($t = 4.960$; $p = 0.000$; $p < 0.01$). Female students' general career anxiety levels ($\bar{X}$ = 2.60) were higher than that of the male students ($\bar{X}$ = 2.33).

Although family influence was not significantly different between schools ($p > 0.05$), career choice showed a significant difference between schools ($F_{(2,989)} = 10.57$; $p = 0.000$; $p < 0.01$). A Scheffe test revealed that vocational school students' career choice levels ($\bar{X}$ = 2.71) were lower than those of students attending Anatolian high schools ($\bar{X}$ = 3.08) and private high schools ($\bar{X}$ = 2.77). General career anxiety levels, however, did not differ by school type ($F(2,989) = 7.46$; $p = 0.001$; $p < 0.01$).

While the difference of students' career choice levels was not significant by maternal education ($p > 0.05$), the difference of family influence by maternal education was significant ($F(4,985) = 3.05$; $p = 0.016$; $p < 0.05$). Scheffe test results show that students whose mothers had completed university ($\bar{X}$ = 1.69) had lower anxiety caused by family influence than those whose mothers had only a primary education ($\bar{X}$ = 1.96). Table 4 shows that the difference in general career anxiety levels is significant by maternal education ($F(4,985) = 2.45$; $p = 0.044$; $p < 0.05$). Students whose mothers had completed university education ($\bar{X}$ = 2.42) had lower general career anxiety levels than those of students whose mothers had only a primary education ($\bar{X}$ = 2.59). The findings of the study showed that the differences in general career anxiety, family influence, and career choice levels of students by paternal education were not significant ($p > 0.05$).

The results showed that there was no significant difference between participants' general career anxiety and career choice levels by monthly family income ($p > 0.05$), whereas family influence levels differed by monthly family income ($F(3,986) = 5.58$; $p(3,986) = 0.001$; $p < 0.05$).

<0.01). A Scheffe analysis showed that students whose monthly family income was 1,500 TL or less ($\bar{X} = 2.08$) had higher family anxiety levels than those whose income was higher than 4,501 TL ($\bar{X} = 1.69$).

According to the findings, the difference between family influence levels by family attitude was significant ($F_{(2,989)} = 23.69$; $p=0.000$; $p<0.01$). Family influence levels were lower in democratic families ($\bar{X} = 1.67$) than in indifferent families ($\bar{X} = 2.32$). The difference between students' career choice levels by family attitude was also significant ($F_{(2,989)} = 4.45$; $p=0.012$; $p<0.05$). Career anxiety levels in democratic families ($\bar{X} = 2.79$) were lower than those in indifferent families ($\bar{X} = 3.21$).

Students' general career anxiety levels were also found to be significantly different by parental attitudes toward their child ($F_{(2,989)} = 11.20$; $p=0.000$; $p<0.05$). Specifically, the general career anxiety levels of students whose family attitudes were democratic ($\bar{X} = 2.39$) were lower than those of students whose family attitudes were indifferent ($\bar{X} = 2.89$).

The results showed that the level of anxiety caused by family influence significantly differs by number of siblings ($F_{(4,989)} = 7.69$; $p=0.000$; $p<0.01$). Anxiety caused by family influence was higher in students with 5 or more siblings ($\bar{X} = 2.14$) than in single children ($\bar{X} = 1.64$). Career choice and general anxiety levels the students were not significant ($p > 0.05$).

The relationship between students' career choice anxiety and the anxiety they experienced caused by family influence was statistically significant ($p = 0.000$; $p < 0.01$). There is a positive relationship between high school students' anxiety caused by family influence and career choice anxiety ($r = 0.430$). This result shows that as their career choice anxiety increases, there is an increase in the anxiety they experience caused by family influence. This result also confirms the H1, namely, that there is a relationship between high school students' career choice anxiety and anxiety caused by family influence.

Conclusion

Conducted to investigate 11th and 12th grade students' career anxiety levels and the anxiety they experience caused by family influence, this study found that students' general career anxiety and the career anxiety they experienced caused by family influence were low and that their career choice anxiety was moderate. This result is similar to that found in the study by Nalbantoğlu Yılmaz and Çetin Gündüz (2018a, p. 40). Those students who were unable to decide what profession they wanted to follow in the future tended to be more anxious than those who were able to come to such a decision.

When career anxiety levels were examined by gender, we found thereto be no significant difference in career anxiety caused by family influence whereas we found a significant difference in career choice. According to this finding, female students' career anxiety levels

toward their choice of career are higher than those of male students. In terms of general career anxiety levels, female students are more anxious than male students. Daniels et al. (2011) and Akkoç (2009) reached similar conclusions in their studies. Considering the social roles (e.g., social roles, marriage, motherhood) imposed on women in society and the career barriers they face, it seems likely that they will have more career anxiety than men.

According to the results of the research, there is no significant difference in 11th and 12th graders' career anxiety caused by family influence. On the other hand, when we evaluate students' career choice anxiety, we find that students attending vocational high schools have greater career anxiety than those attending Anatolian and private high schools. When students' general career anxiety levels are evaluated, we find that students attending vocational and private high schools are less anxious than those attending Anatolian high schools. These results can be interpreted as follows: Although vocational high school students have yet to make their university choices, vocational schools offer them practical guidance as to which path they will pursue. However, students in Anatolian high schools generally take a university exam despite having an idea as to what profession they would like to pursue. These uncertainties combined with the high expectations of success that academically successful high school students are held to may make Anatolian high school students more anxious. The low level of career anxiety in private high school students can be attributed to having greater financial power and an accompanying feeling of security for one's future.

When career anxiety was evaluated by parental educational level, different results were obtained. While no difference was found in students' general career anxiety career anxiety caused by family influence and choice of career by paternal education, general career anxiety and anxiety caused by family influence varied by maternal education level. This can be explained by the fact that in the family, the mother's role is more central than the father's in raising children. Maternal education shows different results in and of itself. Namely, while career choice anxiety does not differ significantly by maternal education level, students whose mothers completed only primary school had greater career anxiety than students whose mothers had completed their university education. Moreover, career anxiety caused by family influence in students whose mothers had received only a primary school was higher than those whose mothers had completed university. Based on this result, we can conclude that mothers with low education may have dreams of a better future for their children and want their children to have opportunities that they did not, and may therefore act more domineering toward their children, thereby causing increased career anxiety.

The participating students' general career anxiety levels and career choice anxiety levels did not show a significant difference by income. However, career anxiety levels caused by family influence did differ significantly. Students with a monthly income of 1,500 TL or less experienced more career anxiety caused by family influence than those whose monthly income was 4,501 TL or more. One possible explanation for this result is that low-income families expect their children to start working as soon as possible. In addition, families' reactions to their children's aspirations about continuing education or starting a business out of economic need are likely to cause stress, uncertainty and anxiety. The results obtained in previous studies in the literature on student anxiety and career decision-making support our own research results (Ayyıldız, 2015; Gökçe & Traş, 2017; Şanlı Kula & Saraç, 2016).

High school students' general career anxiety and career choice anxiety vary by parents' attitudes toward their children. Students from democratic families have lower general career anxiety, career anxiety caused by family influence, and career choice anxiety than students from indifferent families. Accordingly, students with indifferent parents experience more career anxiety. This can be attributed to the fact that they feel that their families do not support them in their career choices. The results of previous studies showed that students whose families are indifferent or authoritarian are more anxious (Aygün, 2014; Şanlı Kula & Saraç, 2016; Tüfekçiyaşar, 2014).

No significant difference in career choice anxiety and general career anxiety by number of siblings was observed. However, career choice anxiety caused by family influence differed by number of siblings. Students without siblings experience less career anxiety caused by family influence than those with 5 or more. Students' anxiety increases with the number of siblings they have.

There is a positive relationship between 11th and 12th graders' career anxiety and career anxiety caused by family influence. As a result, as career anxiety caused by family influence increases, so does career choice anxiety increase.

Kaynakça/References

- Akkoç, F.F. (2009). Lise Öğrencilerinin Kariyer Düşüncelerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi EBE.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş İ. (2000). Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- Aygün, M. (2014). Öğrencilerin Yaşam Amaçlarıyla Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi SBE.
- Aytaç, S. (2005). *Çalışma Yaşamında Kariyer Yönetimi Planlaması Gelişimi ve Sorunları*. 2. Basım, Bursa: Ezgi Kitapevi.

- Aytaç, S. Ve Keser, A. (2017). *Çalışma Yaşamında Kariyer*. 3. Basım, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Ayyıldız, Y. (2015). Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İşsizlik Kaygılarının İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3.20, 175-187.
- Barutçugil, İ. (2004). *Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi*. 1. Basım. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.,
- Beck, A. T. (1991). Cognitive Therapy: A 30 Year Retrospective. *American Psychologist*. 46. 4, 368-375.
- Bingöl, D. (2006). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. 6. Basım, İstanbul: Arkan Basım
- Bingöl, D. (2006). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. 6. Basım, İstanbul: Arkan Basım
- Bozak, M. M. (1982). Anksiyete ve Okul Başarısı Arasındaki İlişkiye Ait Bir Araştırma. *Psikoloji Dergisi*. 4. 16, 24-30.
- Campagna, C.G., & Curtis, G.J. (2007). So worried I don't know what to be: Anxiety is associated with increased career indecision and reduced career certainty. *Australian Journal of Guidance and Counseling*, 17, 91-96.
- Çetin Gündüz, H. ve Nalbantoğlu Yılmaz, F. (2016). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12. 3, 1008-1022.
- Çelik, A. (2016). İnsan Kaynakları Yönetimi ve Uygulamaları. M. Ş. Şimşek, A. Çelik ve A. Akatay (Yay. Haz.). *Kariyer Kavramı, Kapsamı ve Boyutları İçinde* (s.125-136). 3. Basım, Konya: Eğitim Kitapevi.
- Dağ, İ. (1999). Psikolojinin Işığında Kaygı. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 2.6, 179-187.
- Daniels, L.M., Stewart, T. L., Stupnisky, R.H., Perry, R.P., & LoVerso, T. (2011). Relieving career anxiety and indecision: The role of undergraduate students' perceived control and faculty affiliations. *Soc Psychol Educ.*, 14, 409-426.
- Demiriz, S. ve Ulutaş İ.(2003). 9-12 Yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*. 3.1, 1-9.
- Enç, M. (1980). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*. 2. Basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları:391.
- Gençtan, E. (1997). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*. 13. Basım. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Gökçe, Z. ve Traş, Z. (2017). Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Ego Kimlik Statülerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 15. 1, 58-69.
- Gürsoy, F. (2006). Farklı Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ergenlerin Benlik Tasarım Düzeyleri İle Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15. 2, 183- 190.
- Huberty, T. J. (2009). Test and Performance Anxiety. *Principle Leadership*. 1.10, 15-19.
- Karakaş, A. C. (2013). Paylaşma Tutumlarının Sınav Kaygısı-Gelecek Kaygısı İle İlişkisi (Sakarya İli Örneği). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 2. 1, 135-157.
- Kaya, M. ve Varol, K. (2004). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri Ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17. 17, 31-63.
- Köknel, Ö. (1998). *Korkular Takıntılar Saplantılar*. 4. Basım. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*. 4. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Manav, F. (2011). Kaygı Kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*. 5 (9), 201-211.
- Nalbantoğlu Yılmaz, F. ve Çetin Gündüz, H. (2018). Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (3), 1585-1602.
- Nalbantoğlu Yılmaz, F. ve Çetin Gündüz, H. (2018a). Career Indecision and Career Anxiety in High School Studens: An Envestigation through Structural Equation Modelling. *Eurasian Journal of Educational Research*, 78, 23-42.
- Noe, R. A. (2009). *İnsan Kaynaklarının Eğitimi ve Geliştirilmesi*. C. Çetin (çev.), 4. Basım. İstanbul: Beta Yayıncılık (orijinal baskı tarihi 2008)
- Peng, H. (2005). Reduction in state anxiety scores of freshmen through a course in career decision. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5: 293-302.
- Pisarik, C.T., Rowell, P.C. & Thompson, L.K. (2017). A Phenomenological Study of Career Anxiety Among College Students. *National Career Development Association*. 65, 339-362.
- Sabuncuoğlu, Z. (2011). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. 5. Basım, İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Sekmenli, T. (2000). Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi SBE.
- Şanlı Kula, K. ve Saraç, T. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13. 33, 227-242.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (Sixth edition). United States: Pearson Education.
- Tüfekçiyaşar, T. (2014). Lise 10. ve 11. Sınıf Öğrencilerinde Kaygı, Umutsuzluk ve Benlik İmgesi Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Haliç Üniversitesi SBE.
- Ünsal, P. (2014). *Kariyer Gelişim Kuramları ve Kariyer Danışmanlığı*. 1. Basım, Ankara: Nobel Yayınları.
- Vignoli, E. (2015). Career indecision and career exploration among older French dolescents: the specific role of general trait anxiety and future school and career anxiety. *Journal of Vocational Behavior*, doi: 10.1016/j.jvb.2015.06.005, 182-191.
- Yarnall, J. (2008). *Strategic Career Management*. First Edition, Hungary: Elsevier Ltd.
- Yılmaz, İ. A. , Dursun, S. , Güngör Güzeler, E. ve Pektaş, K. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi: Bir Örnek Çalışma. *Electronic Journal of Vocational Colleges*. 4.4, 16-26.